

Me

Cilt : 8

Mart 1947

Sayı : 80

İ Ç İ N D E K İ L E R

Din Terbiyesi ve ahlak
Coğrafya köşesinden Bafra
Kooperatifçilik hakkında bir
konuşma
Bu Yurt (Şiir)
Mekteplerde Lisan tedrisatı
Pencereme dair
Halkevi çalışmaları

C. Sena Ongun
M. Karakurum
M. Cura

M. S. Aydoğar
N. Kırmacı
M. Ş. Fırat

* * *

19 MAYIS

Samsun
Halkevi Dergisi

Cilt : 8

Mart 1947

Sayı : 80

Din Terbiyesi ve Ahlâk

C. Sena ONGUN

Büyük Millet Meclisinin bu seneki oturumlarında görüşülen önemli bir konu da « Allahsız gençliğe » din telkin etmek mes'elesi olmuştur. Bu teklifin hangi zaruretlere doğduğunu tayin etmek kolay olduğu kadarda güçtür. Tartışmalardan anlaşıldığına göre :

A - Yeni nesillerin ve dolayısıyla milletin ahlâk bakımından geçirmekte olduğu sarsıntıda bir dine bağlanmamış olmanın etkisi vardır.

B - Köylere kadar her ferdde artık dini bir terbiye almak, ruhsal, ve genel bir ihtiyaç halindedir.

C - En medeni milletlerde bile dine karşı bağlılık her fırsatta göze çarpmaktadır.

D - Ötedenberi dinine sağlam bağlı olan milletimizin harici propaganda-lardan, zararlı ideolojilerden korunması için gittikçe gevşemeye başlayan bu kutsal bağların sıkıştırılması lâzımdır. Ve bizim tarihsel gelişmemizde din, önemli bir rol oynamıştır. Bunlara benzeyen diğer bir takım sebepler, din öğretimini müdafaa edenlerin düşüncelerinde, temel vazifesini görmektedirler. Bu hususta akla gelen ilk soru, dinin bu kadar büyük bir önemi var idiye ve milletimizin benliğine bu

kadar derinden girmiş ve mutlak bir ihtiyaç halini almışsa, ne için Cumhuriyet hükümeti, bunu bir çeyrek asırdan beri ihmâl etmeye lüzum görmüştür? yoksa bu teklifler, bir rejim buhranının, bir parti rekabetinin zorladığı düşüncelerden midir? layık bir zihniyete dayanmayan bir hükümetin Cumhuriyeti muhafazasına imkân olmadığı gibi bir buhran veya rekabet zorile müdafaa edilecek her hangi bir teklifte de samimiyet ve millî bir menfaat tasavvur etmenin imkân yoktur. Bu itibarla, görünüşe bakılırsa din terbiyesini müdafaa edenler, samimi olarak bu işde hem siyasal bir zaruret ve hem de toplumsal bir menfaat görerek cemiyeti kurtarmak isteyenlerdir.

Asıl mes'eale, bu noktaların tayini değildir. Belki bu mes'elenin bir Millet Meclisi konusu olmadan evvel bir bilim konusu olduğunu takdir edip etmemektir. Bize göre, din terbiyesi işi, millet meclisine intikal etmeden evvel bilim, fikir ve aksiyon adamlarının serbestce tartışmalarını icap ettiren bir davadır.

Bu bakımdan, dinin ehemmiyeti, insan ülküleri arasındaki önemi ile hiç olmazsa kendi cemiyetimizde geçirdiği evrim ve bu evrimi zayıflatan şartlar, millî ve ahlâkî hayatımız-

da oynadığı rol bilinmelidir; ve ahlak bakımından olduğu kadar da tarihsel fonksiyonları itibarile cemiyetimize yaptığı müsbet ve menfi etgiler incelenmelidir.

Şüphesiz ki bu mes'eleler, artık kılasik bilgiler haline gelmiştir. Fakat buna rağmen, insan ahlakında dinin eski rolünü gaip ettiğini ve laik anlayışın ayrı bir ahlaklılığı ihtiya ettiğini fark etmiyorlarmış gibi görünen bazı laik şahsiyetler, adeta cemiyetimizdeki ahlâksel buhranı olduğu kadarda cemiyetimizi dinle kurtarmanın mümkün olacağını zannedecek kadar **Şair mehmet Akif'in** ruhunu şad etmeye çalışmaktadırlar.

Filhakika, din, bütün insel tasarımlara kaynaklık yapan bir ana kurumdur. En yalınından en karışık olanına kadar bütün cemiyetlerde dinin kendi kaide ve eserlerine göre şekillendirmediği hiç bir iktisadi, hukuki, bedii, ahlâkî... siyasi... kurum yoktur. Bununla beraber, dinin en ateşli ve parlak devirlerinde de hem ahlâksızlık ve hemde toplumsal anarşilerin envarı vardı. Ve o devirlerin tarihi, din namına yapılan cinayetlerin zulüm ve vahşetle doludur; bu cinayetleri yapanlar, yine kaynağını dinden aldıkları özel bir mantıkla cinayetlerini mazur görebilmiş ve bu suretle de kendi kişisel menfaatlerini serbestçe temin edebilmişlerdir.

Dinin iç bünyesini tahlil edecek olursak, bir taraftan insanların yekdiğerile olan bireysel münasebetlerini tayin eden kaidelerle tanrıya karşı olan ödevlerden ve bir taraftan da bunlara riayet edip etmeyenler için ileri sürülen tanrısal yaptırımlardan

ve bunların sembolik ve tarihi hikâye ve misallerinden mürekkep olduğu görülür. Bunların değerlerine gelince: evvelâ, dinin müdafaa ettiği ahlâk, yalnız mahiyeti itibarile değil yaptırımları itibarile de bu günkü insel seviye ve ihtiyaçları tatmin edemiycek kadar sınırlı ve dardır. Geriye kalan kısımları ise, akıl dışı, mistik ve ancak aşiret halinde yaşayan bir cemiyetin ülkülerini sağlamak isteyen direktiflerden ibarettir. Bu itibarla din dersleri, yalnız dinin ahlâk ve merasimini değil, aynı zamanda dine mahsus olan bir dünya ve hayat görüşünü de beraber telkin etmek zorundadır. Zira, bunları dinin bünyesinden ayırmaya imkân yoktur. O kutsal bir bütündür; parçalanınca din olmaktan çıkar ve mübarekliğini kaybeder.

Yani tmmeteciliğe dayanan bir devlet sistemini ve bu sisteme uygun olan kuralları ve cemiyet teşkilâtını müdafaa eden din, müslümanlığın beş şartından ibaret değildir. Ve sadece bu şartları öğrenmiş olmak ta, din terbiyesi vermek sayılamaz. Din terbiyesinin devlet elile verile bilmesi, hem esas teşkilât kanununu ilgiler ve hemde dolayisile bu terbiyeyi destekleyecek bir otoriteye ihtiyaç gösterir. Bu şartlar ise, hem laik zihniyetten sapmayı, hem de cumhuriyeti sarsmayı icap ettiren tehlikelerle yüklüdür. Toplumsal menfaatler namına dinsel doktrinleri değiştirmeyede selâhiyetimiz yoktur. Bu takdirde verdiğimiz terbiye, dini olmaktan çıkar.

Pratik olarak mütalaa edersek, din terbiyesinin ilkokullardan başlaması, dinin kutsallığına bir taarruzdur. Çünkü çocuklar bundan hem birşey anlamazlar. Hemde din onlar için bir eğlence haline gelir. Eskiden sultanilerin son

sınıflarına kadar dini eğitim ve öğretime önem verilirdi; hâl böyle iken derslerin en gülünç olanı ve en saygı görmeyeni bu ders idi.

Esasen, bütün cemiyetin dindar olduğu zamanlarda millet daha ahlâklı değildi. Bayle, nin de iddia ettiği gibi, ne dindarlık ahlâklı olmanın şartıdır. Ve nede laiklik ahlâksızlığın bir işaretidir. **Halk, dini, Tanrıya karşı bir vazife telakki eder. Ahlakını ise, ameli hayatın zaruretlerine uydurur.** Tapınaklara devam eden insanlara dikkat edilirse, çoğunun ya fazla yaşlı veya halk tabakalarının hatta en hilekâr ve ahlâk vecibelerini tanımayan kitleler olduğu ve ancak pek azının imanla aksiyonu birleştire bilmiş gerçek müslümanlardan mürekkep olduğu görülür. Şimdi müşterisine yalan söyleyen, aldatan, haksızlık yapan adam, bir az sonra namaz kılar ve töbe eder. Bu temizlik o dakikaya mahsustur. Tapınaktan çıkınca, yeni günahlar işlemek üzere hayatın sevk ettiği yollarda ahlâksızlık yapar durur. Bu gün, adeta dindarlık, manevi sefaletlerin, ayıpların saklanması yarayan bir maske, bir paravan vazifesini görmektedir. Dün de, bir çok insanlar için daha fazla birşey değildi.

Dinlerin milli olmayışı, ahlakın ise milli oluşu, bu iki kurumu birbirile uzlaşmadan ilerletmeye sebep olmuştur. Şu halde, din yoluyla ahlâk dersi verebilmek imkânsızdır. Dinin metafizik ve mistik tarafları halkı, bir takım hurafeler ve bid'atlara bağlar; ameli kısmı ise, medeni çalışma nizamını alt üst eder veya hiç olmazsa bunun ahlâk ve hukuk bakımından bir faydası yoktur. Pozitif bilgilerle dini

inançları uzlaştırmak için liseler elverişli bir çevre sayılamazlar.

Bize göre, bizzat dinde asrın ihtiyaçlarına uygun bir reform yapmaya cesaret edilmeden bu işin terbiyesine girişmek tehlikeli ve zararlıdır. Aksi halde yeni bir softalığın baş göstermesi muhakkaktır. Eğer maksat milletin ahlâk ve imanını temizleyip kuvvetlendirmek ise, onun yolu din dersleri değildir. Eski yunan bilgelerinden Solon'un Epimenide'e yazdığı şu mektuptan çıkan manaya dikkat edilirse cemiyeti ıslâh işinin büsbütün başka amillerde saklı olduğunu anlamakta güçlük çekilmez:

« Biliyorumki, benim kanunlarım, Atinalılara büyük bir fayda sağlamayacaklardır. Fakat onları kaldırmakla, siz de siteye daha büyük bir hizmet ifa etmiş olmyacaksınız. **Bir şehri iyi idare etmek hususunda, yalnız kanunlarla dinin kâfi olmadığı şüphesizdir. Bu işde en önemli rolü olanlar, halkı kendi idarelerine göre ve birbiri ardına idare eden kimselerdir. Bu insanlara iyi idare ettikleri takdirde din ve kanunlar, kendilerine faydalı olurlar. Fakat fena idare ederlerse, faydasız bir hale gelirler.** Benim kanunlarımın kararnameleminin mükemmel olmadığını da bilirim. Fakat bunları silip süpürenler, hükûmete karşı Pisistraten' in dilediği gibi hareket etmesine ve istipdadı kurmasına müsaade etmek suretile hata işlemiş olurlar. Ben, istikbali vaktinden evvel söylediğim zaman, bana inanılmamıştı. **Pisistrate** Atinalılara, yaptığı mülâhazalarla, pek açık yürekli olan benden daha üstün yürekli göründü. Silâhlarımı **strateges** lerin merkezine koydum. ve: ben, **Pisistrate**' nin istipdada heves etmekte olduğunu görmeyenlerden daha bilgeyim ve ona karşı gelmeye cesaret edemeyenlerdende daha yigitim! dedim. Fakat beni dinlemediler ve **Solon**'un deliliğine güldüler. Nihayet şu kararı verdim: Ey benim vatanım! sesimle kollarımla seni müdafaa hazırlanan ben, **Solon**, herkese deli görünmekteyim; okadar ki, nihayet senden ayrılıyorum. Zira,

Pisistrate in tek düşmanı benim ve herkes onun kumandası altına girmek istiyor! zira, ey dostum, ricali tanırırsınız. Ve onların nasıl garip tarzlarda istipdadı ele aldıklarını bilirsiniz. Onlar evvelâ halka dalkavukluk ederler, sonra kendilerini isteyerek yaralarlar. Ve Atina hakimlerinin karargâhına gelerek, düşmanlarının kendilerini yaraladıklarını bağırır çağırır söylerler ve kendilerini korumak için dört yüz gencin verilmesini isterler ve halk ta benim protestolarıma rağmen bunları verir. Tabiatile bu muhafızların sağlam sopaları olacaktır ve işte böylece Demokrasi yıkılacaktır. Ben boşu boşuna fakirleri yüklerinden kurtarmaya çalıştım ve işte bu gün hepsi **Pisistrate**'in kölesidirler. (1)

Kanaatımız şudur ki, lâyük ahlâk, dini ahlâka zıt değil, aksi olarak onu kuvvetlendirir ve aşar. Halbuki, dini ahlâklar, lâyük ahlâka nazaran daha dogmatik ve dardır. Birinde, iyilik Tanrı için Cennet ve Cehennem korkusuna, diğesinde ise, hasbi olarak fazilete ve vicdan hürriyetine dayanır. **Başında veya sonunda taassup yaratan her inanç, beşeri hürriyeti köstekleyen bir pirangadır.** Vazifemiz, onu kırmaktır. Zira, bu pranganın zincirleri geriye dönmek imkânını verdiği halde ileri gitmek imkânını kaldırmaktadır.

Şu izahları din aleyhine ileri sürülmüş bir imansızlık müdafaası zanetmemelidir. Bilâkis, din gibi yüce ve kutsal inançların çoluk çocuk ve bilgisiz insanlar elinde uğradığı hakaretleri hatırlayarak ona lâyük olduğu değeri vermek için ancak bir Üniversite konusu olarak mütalaa olunabileceği kanaatini müdafaa etmekteyiz. Zira din de, bir takım kutsal inanç ve hakikatlerin bilimidir. **Onunla ancak yük-**

(1) Diogene Laerce'nin, Filozofların hayat ve mesleklerine dair olan eserinden Vö. 2

sek seviyede insanların meşgul olması lâzımdır. Halkın terbiyesinde ise, görenek aile ve cemiyet geleneklerine engel olmamak kâfidir. Yoksa milletin ahlâki terbiyesini dinden beklemek, milleti bile bile ve isteyerek ahlâksızlığa teşvik etmek ve bu güne kadar başardığımız inkılapları yıkmak demektir. **insan ahlâkını din değil, hayat zaruretleri ve cemiyeti idare eden zimamdarlar yaratır.** Bunu Yunan filozoflarından Zenon le Makedonya kralı Antigone nin birbirine yazmış oldukları şu tarihsel mektuplara güzel ifade ederler :

Kral Antigone'den filozof Zenon'a :

« Servet ve şeref itibarile sizden üstün olduğumu zan ediyordum. Fakat sizin beni bilim, akıl ve malik olduğunuz mübarek vasıflar dolayisile sonsuz bir surette geçtiğini de biliyordum. Bunun içindirki, sizden istediğim şeyi red etmeyeceğiniz kanaatle, beni görmemiz için sizi yanıma davet etmeye karar verdim. Yalnız beni değil, istisnasız olarak bütün Makedonyalıları kendi öğrencileriniz arasına kabul ederek benimle beraber yaşamak için bütün imkânlarınızı kullanınız. Zira Makedonya kralını aydınlatan ve onu fazilet yoluna sevk eden kimse, aynı zamanda fiilen onun tebaasınida aydınlatmış ve fazilet yoluna sevk etmiş demektir. **Şefi ne ise, çok defa ona tabi olanlarda odur.** »

Zenon'un verdiği cevap da şudur :

« Sizin iyiyi ve faydalıyı; bilhassa iyi örf ve adetleri yıkmayı değil, halkı idare etme san'atını öğrenmek hususundaki arzunuzdan ötürü mes'udum. Zira felsefeden hoşlanan ve bir çok gençlerin ruhunu kadınlıştıran pek meşhur şehvetten nefret eden kimse, daha çok kendi tabii asaletini olduğu kadar kendi istensel (iradi) karakterindeki asaleti de açıkca göstermiş olur. Sahibine samimi olarak bağlı ve onunla beraber işleyen kabiliyetli ruhlar, kusursuz fazilete daha kolaylıkla ulaşabilir. Eğer bedenimin ihtiyarlığı -çünkü 80 yaşındayım- beni ahkoymasaydı, sizi

BAFRA

Macit KARAKURUM

Yeri : Bafra, Samsun'un ^{km.}₅₃ batısında, 41 derece 44 dakika kuzey enlemi ve 35 derece 59 dakika doğu boylamında, Karadeniz kıyısının ^{km.}₂₂ güneyinde ve Kızılıрмаğın doğusunda yer almış bir ilçe merkezimizdir.

Sınırları : Batıda büyük saz ormanı ve aşağı bedemiş köyü; doğuda Engiz - Dağ köy - Karagöl - Düzköy Koca dağ - Güney köy doğrultusunda Kavak sınırlarına ve Havza'nın Kara Halil bucağı sınırlarına; güney batıda Vezirköprü'nün « Mezrea » bucağı sınırlarına dayanan ve kuzeyde Karadenize kavuşan sınırlar içinde kalan Bafra (2135) [*] km 2 lik yer kaplar.

Yüzey şekilleri : Genel olarak Bafra'nın güneyi ve güney doğusu ile batı ve kuzey batısı yüksekliklerle (dağ, tepe ve yaylalık) kuzey yönü de

bulmak için gelirdim, ama buna muktedir değilim. Fakat, size zekâ itibarile benden değerli olup benden de daha çok olgun bulunan talebelerimden bir kaçını yolluyorum. Onlarla sık sık görüşdüğünüz takdirde tam ve mükemmel bir saadete ulaşmış olan hiç bir kimseden daha aşağı kalmıyacaksınız! (2)

Bu mektuplardan çıkan mana tahlile değmeyecek kadar açıktır. **Her cemiyet, kendi dini gibi ahlâkını da kendi iradesile yaratır. Ve yüksek ahlâk örneklerinden mahrum olmayan bir cemiyette ne ahlâk ve nede toplumsal bağlar için bir tehlike tasavvur olunabilir.**

Kızılıрмаğın eseri olan Karadenize doğru hafif eğimli Alovviyon ovalarile çevrilmiştir.

Güneyin dağlık ve tepelik alanları kuzey Anadolu dağlarının alçalıp dağılmış dağ guruplarından Caniklerin devamı olan Samsun - Sinop dağlarının kollarıdır. Bu parçalı dağların Bafra'ya rastlayan alanda en yüksek noktayı M. 1450 yükselişile « Dörtmen » dağı teşkil eder. Kızılıрмаğın iki tarafında « Kocadağ » (M.1300) Nebyan (M. 1224) ve Pamuk dağı gibi yükselişleri 1000 metreyi aşan yüksek alanlar yer alır. Bu yüksek alanların bir kısmı aşınma yoluyla düzleşerek yüksek düzlükler (yayla) haline gelmiş bulunmaktadır. :

Kuzeyde Karadeniz kıyılarına kadar uzanan Kızılıрмаğın yığıldığı eski ve yeni Alüviyonların sınırlarını belirten yer yer basamaklı ve hafif eğimli düzlükler Bafra şehri dolaylarında genişliyen ve daha ileride üçgen şeklini alan bu delta ovasının doğu ve batı uçları gittikçe incelik ve batıda dar kıyı ovalarile Alaçam'a, doğuda Samsun yakınlarına kadar uzanır.

İklim: Bafra, denizden pek uzak olmadığına ve denizden yüksekte kurulmuş olmadığına göre Samsun gibi yazları oldukça sıcak kışları da bilhassa güneydeki dağlık alanlara nisbetle pek soğuk sayılmaz.

[*] 1944 yılındanberi ilçe haline getirilen Alaçam iki köy Bafradan katıldığına göre Bafra'nın yüz ölçüsünün biraz daha azalmış olması gerektir.

Yıllık yağış ortalaması hemen hemen Samsun kadar olup yağışın aylara dağılışında en çok payı kasım ayı toplar.

Bitki örtüsü : Kızılırmak deltasının çok iyi sulanan ve suyu geçiren topraklardan bileşik olmasıyla yer yer birbirlerinden bataklıklarla ayrılan zengin bitkiye sahiptir. Bu yeşil örtüyü çayır ve ormanlar olmak üzere ikiye ayırabiliriz:

A) Çayırılar : Bafranın çorak denilen delta alanının 1/3'ü ni kaplar. Burada biçilen otlar kuru olarak Samsun'a gönderilir. Halkın (Düden) dedikleri bu otlaklarda basıboş sığır ve at sürülerine rastlanır.

B) Ormanlar : Bafranın 3/4'ü nü kaplayan ormanlara deltada ve güneyin yüksek alanlarında büyük ölçüde rastlanır. Bu ağaç topluluklarında baltalık (fundahlıklar, çalılık), çam ve meşelerden mürekkep «hakiki orman» olmak üzere iki tipte görüyoruz.

Fundahlıklara şehir çevresinde çorakta; çam ve meşe gibi ağaçlara da bilhassa yaylada, Nebyan, Dürtmen ve kaplan dağlarında rastlanır.

Akar sular : Arazinin genel eğimi güney—kuzey istikametinde olduğuna göre akar sular bu istikamette akararak Karadenize varırlar.

Bölge akar sularının en önemlisi olan Kızılırmak ancak km. 122,5 i Bafra sınırları içindedir. Yazın en kurak zamanında genişliği m.46 ve derinliği m.1.30 olan bu nehrin (denize karıştığı yerin m.200 gerisinde) bir saniyede akıttığı su miktarı (depisi) (21 m³) dir ve aynı mevsimde 42000 hektarlık bir araziye sulayabilir.

Zaman zaman taşma gösteren ırmak eskidenberi bir kaç yol değiştirmiş ve çizdiği mendiresleri de zamanla kesip atarak bir takım yarı bataklık

halindeki «Körürmak» denilen su birikintilerini meydana getirmiştir.

Kızılırmakın deltasındaki eski ve kuru yataklarının varlığıyla nehrin zaman zaman yatağını ve mensabını değiştirmiş olduğu kolayca anlaşılır.

Deltayı sulayan bir çok akar sular arasında Nebyan dağının doğusundan çıkıp (Tosköy) dolaylarında Kızılırmakla karışan «Ağcalan» deresi (18.5 km.), Dürtmen dağından çıkan Büyük çay (21 km.), Koca dağından çıkıp bir çok derelerle birleştikten sonra Kumcağz yakınlarında Karadenize dökülen Engiz çayı (16 km.), Dürtmen dağından çıkıp Karaboğaz gölüne dökülen Mandıra çayı (17 km.) gibi sularla 13 km. uzunluğundaki kumsal ve km. 11 uzunluğundaki Filit çayları balık gölüne varmadan ovanın sazlıkları arasında kaybolan ve yazın yataklarında su bulunmayan bazı akar sular da görülür.

Bu akar suların rejimleri pek düzgün değildir. Çok defa ilk baharda taşarlar ve yazın da cılız akarlar.

Göller : Oluşumu bakımından delta gölleri dediğimiz Bafra'daki göller Kızılırmak ve kollarının ya doğrudan doğruya veya sızan sularla beslenirler. Yaz mevsiminde buharlaşmanın şiddetinden bunların büyük bir kısmı ya tamamen veya kısmen bataklık haline geçerler.

Umumiyetle göl sularının tadı, zaman zaman deniz suyile bağintısı olduğundan acıtırak (Somatır) dır; fakat yazın bazan göl kenarlarında hattâ bazan içinde temiz kaynak suları da görülmektedir.

Bafranın çorak denilen deltasında yer almış olan göllerin başlıcaları :

(Balık gölü) nü meydana getiren Ulu göl, çernik, balçık, canlı göl, Eşşekci Arımı adlarını taşıyan göllerle

Karaboğaz gölleridir. Ulu göl kışın iyi beslenliğinden diğer göllerle birleşerek büyük göl halini alır; yazın beslenme zayıfladığından tekrar küçülür ki bu zamanda en derin yeri 4 metreyi geçmez. Bu göl, doğuda Kumcağzda (*) denize pek yakın olduğundan denize bir kanal ile birleştirilmiştir; deniz balıkları bu kanalda yumurta bırakmak üzere balık gölüne geçtiklerinde balıkçılar tarafından avlanırlar.

Balık gölünün doğu parçasına Ulu göl denilir. Doğudan batıya doğru 65 km. uzunluğunda olan bu gölün en geniş yeri (400 m.) dır.

Ulu gölün batısında aradaki «göl ortası» denilen bir parça ile ayrılmış durgun suyuda «Uzun göl» diyorlar. Genişliği 50—60 m. olan bu gölün uzunluğu 150—200 metre arasında değişir.

Uzun gölün kuzey batısında yazın bunlardan ayrılan ve kışın tekrar birleşen bu göllerin birleşik haline balık gölü denilir ki bunların kapladığı alan 37 km² dir.

Balık göllerinin kuzeyinde en derin yeri 15 metreyi bulan bu göllerden ayrı bulunan ve «Sülüklü göl» diye son bulan Liman gölünün suyuda tuzludur. Bu gölde avlanan balıklar hem daha iri ve daha lezzetlidir. Hattâ bazan sürü halinde gezen hamsi ve tirs gibi balıklar da burada avlanırlar.

Liman gölü vaktiyle Cinevizlilerin kurmuş olduğu (çok muhtemel olarak) (Bafiros) adında bir liman iken sonraları bölgede yerel bir alçalma sonucunda önünün alovıyon kordunlarıyla kapanmasıyla göl haline gelmiş olmalıdır. Eski liman yıkılarının gölün

(*) Kumcağz, Bafranın 30 km. doğusunda, kıyısında ve Bafra'ya dekövil ile bağlı bir yerdir.

120 santimetre derinliklerinde görüldüğü söylenmektedir.

Bafra'nın kuruluşu : İlk defa İyonyahlar ve Fenikeliler tarafından Kızılırmakın sağ tarafında kurulan Bafiros sonraları deltasının ilerleyişi ile yıkılmış ve daha sonraki zamanlar da içeride bugünkü Bafra kurulmuştur. Şehir ve dolayları M. Ö. 700 de Kabadokyalılardan İranlılara, M. Ö. 520 de İskendere, M. Ö. 66 da Romalılara, M. Ö. 47 de Pontusluların eline geçen şehir iç harpler sırasında yakılmış ve yıkılmıştır. Nihayet Selçuklulardan Mesut, Alaaddin zamanlarında Türklerin ellerine geçmiş ve bugüne böylece intikal etmiştir.

Bafra Osmanlı imparatorluğunun ilk mülki teşkilâtından beri merkezi Samsun olan Canik sancığına bağlı idi. Bu zamanlar da nüfusu ancak 2000 kadar olan şehir nüfusu gittikçe bir artma göstererek evvelâ 5000 1927 de 10,000, 1935 de 10,500 kadar, 1940 da 11,000 e yakın ve son sayımda da 11 300 olarak kayıtlı edilmiştir.

Cumhuriyet devrinden beri ilçe olan ve 1945 e kadar Alaçamla Darboğaz bucaklarına ve 130 köye sahip bulunan bu ilçe merkezi 1946 da Alaçamın ilçe olarak ayrılmasıyla iki bucaktan ve 43 köyü Alaçam'a verildiğinden 87 köyden ibaret kalmıştır. (13ü Darboğaz 74 ü merkeze ait) Bafra ilçesinde nüfusun çoğunu köylü teşkil eder. (Şehir nüfusunun hemen hemen yedi katı) ortalama köy nüfusu 500 ü aşar ve her km.2 başına da 16 köylü düşer. İlk sayımda 33 bin kadar nüfusu olan Bafra ilçesi sayım yılları boyunca (1935 de 69000, 1940 da 80.000) artarak son sayımda Alaçamın ayrılmasıyla 59.000 nüfusa sahip olduğu anlaşılmıştır.

(Devamı gelecek sayıda)

istihlâk Kooperatifleri Hakkında Bir Konuşma

M. Cura

(Kıymetli Valimiz Orhan Güvenç'in emirlerle Tekel İdaresi memur ve işçileriyle yapılacak bir konuşma hazırlanmıştı. İmkân ve fırsatlar elvermediğinden yapılamayan konuşmanın ana hatlarını 19 Mayıs okuyucularına sunuyoruz .)

Sayın arkadaşlar, Çoktanberi sizlerle kooperatifçilik hakkında bir konuşma yapmak arzusunda idim. Fakat bu arzuma ancak yeni ve enerjik Valimizin Samsuna şeref vermesinden sonra kavuşabildim. Bana sizlerle konuşmak fırsatını verdiklerinden dolayı kendilerine ve kıymetli fabrika müdürünüze huzurunuzda teşekkür ederim.

Kooperatifçiliğin prensiplerini doğrudan doğruya deşip kurcalamadan evvel bu türlü hareketlerin meydana çıkmasına sebep olan hadiselerden bazı misaller alacağım.

Meselâ, sizler işçisiniz. Sabahtan akşama kadar iş yerinize bağlı kalıyorsunuz. Geç vakit işten çıkınca da evinizin ihtiyacı olan öteberi almanız için vaktin geçmiş olduğunu görüyorsunuz. Peyniri, zeytini, pirinci bulguru... kendi elinizle tedarik edemediğinizden çok kerre bu işleri çocuklarınız veya bayanlarınız görüyor. Kısacası her malın hem eyisini hem ucuzunu aramaya sizin vakitleriniz yetmiyor. Böyle olunca da elinize daima ikinci, üçüncü derecede tapon mallar geçiyor. Hem de çok pahalı olarak. Meselâ böylece o/o 30 - 40 bir aldanmanın muhakkak olduğunu sizler de bilirsiniz.

Bu ne demektir?

Ben (100) kuruş vereceğim fakat bakkal bana (100) kuruşluk mal vermeyecek, (60) kuruşluk bir mal verecek. Eğer ayda yüz lira harcayırsam bunun (60) lirasını mal için vereceğim, (40) lirasını da kâr adı altında karşılıksız olarak ticaret payı olarak vereceğim.

İşte kooperatiflerin doğmasına sebep olan düşünce budur. Bu noktada azıcık kooperatif tarihine dönmek iyi olacak. Bu işi ilk yapanların düşüncelerini böylece belirtmiş oluruz.

1844 yılında yani bundan (102) yıl evvel İngilterede Rosdeyl adındaki kasabanın dokumacı işçileri gündeliklerin azlığından, üstelik de eşyanın çok pahalı olmasından dolayı sıkıntıda kalmışlar. Ve içlerinden bir çokları bu sıkıntılardan kurtulmanın bir çaresi yok mudur, diye düşünmeye başlamışlar. Sekiz on akıllı işçi her gece bir evde toplanarak bu derde çare ararken nihayet bir gün şöyle bir fikir üzerinde anlaşmışlar: Aramızda para toplayarak bir sermaye yapalım. Ve bir dükkân açarak toptan mal alıp bakkalın sattığı şeyleri dükkânımızda hazır bulunduralım. Kimin ihtiyacı olursa

gidip kendi dükkânımızdan alalım. Hiç değilse mahalle bakkalının oyuncuğu olmaktan kurtuluruz. Aynı para ile elimize daha fazla ve iyi cins mal geçer. Böylece geçim darlığının önüne geçebiliriz.

Bu fikir hepsine uygun gelmiş yalnız dükkânda satılacak malların fiyatları üzerinde münakaşa etmişler. Kimisi, mademki mallar aramızda pay edilecek, aldığımız fiata satılmı demişler. Kimisi de dükkânı herke e açık bulunduralım. Ve malların fiatlarına ınsaflı ve hilesiz bir miktar fazlalık koyalım. Her sene ortaklarımızın alış verişlerini hesaplayarak yıl sonunda hasıl olan fazlalığı da alış verişlerimize göre paylaşıyoruz... demişler ve bu fikir kabul edilmiş. Buna göre bir hesap yürüterek meseleyi açıklayalım.

Farz ediniz ki kooperatif yıl sonunda o/o 12 kadar bir kâr elde etmiştir. Bunun mânası şudur: Demek ki, ben her (100) liralık alış veriş yaptığımda (12) lira fazladan vermişim. Bu para benimdir. Yıl içinde az az bıraktığım kâr paylarıdır. O halde yine bana iade edilmelidir ki, hak yerini bulsun. İade edilen bu paraya şimdi bütün dünyaca (Risturn) adı veriliyor.

Risturn'un, yani, yıl sonunda alış verişlere göre geri verilen fiat farkının hesaplanmasında şu esaslar, daha ilk kuruluş yıllarından beri tatbik edilmiştir.

Kooperatif yıl sonunda hesaplarını yapar. Meselâ o yıl yüzbin liralık satış yapmış ve oniki bin lira fiat farkı (kâr) elde etmiş olsun. Demek ki yüz liralık satışta (12) lira fazladan para almış olduğu meydana çıkmıştır. Bütün ortaklar alış verişlerini kaydettirdikleri defterleri götürüp kooperatife

teslim ederler. Bu defterlerden birinde (300) liralık alış veriş yazılı ise o defterin sahibine yüzde (12) den 36 lira risturn verilecek demektir. Böylece kooperatif ortakları perakendeci kârını kendi ceplerine atarak toptancı fiatına mal almış olacaktır. Ortakların kooperatife yatırdığı sermayeye de ayrıca bankaların yaptığı gibi belli bir faiz yürütülmektedir.

Şimdi İngilterede bu fikirleri ilk bulanlara bir defai daha geri dönelim, Zaten kurtuluş çin, rahat bir hayat temini için denize düşenin yılanı sarıldığı gibi her fikrin ardından koşmaya hazır olan işçiler beş on yıl içinde kooperatifçiliği o kadar benimsemişlerdir ki, yalnız bu Rosdeyl kooperatifinde kuruluşundan on sene sonra 1854 yılında umumi heyet toplantısına (1400) ortak iştirak etmiş ve sermayeleri de yüzbinleri aşmıştır.

Bu güzel hareketi görünce İngiliz hükümeti de hemen yardıma koşmuş ve az zamanda İngilterenin her yerinde Rosdeyldekinin tıpkısı pek çok kooperatifler kurulmuştur. Bu gün ise İngiltere, Fransa, İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya, Bulgaristan, Hindistan, Japonya ve Çinde... Kısacası bütün dünyada herkes kooperatife koşuyor.

Arkadaşlar, Şöyle basit bir şekilde kooperatifçiliğin ne işe yaradığını belirtbildim mi bilmiyorum. Şimdi bu fikirleri birazcık daha derinleştirmek yerinde olur.

Ticaret hayatı bütün dünyada yeni yeni manzaralara bürünüyor. Kooperatifçiliğin lüzumunu inkâr kabul etmez bir şekilde karşınıza dikeyor. Gün geçtikçe dünyanın her devleti, kendine göre bir sebep uydurarak kooperatif

davasına daha sıkı sarılıyor. Bütün dünya ve yurdumuz için bu sebepler arasında sayabileceğimiz pek çok örnekler vardır. Meselâ :

İkinci dünya savaşı içinde lüzumsuz fiat yükselişlerini ve pahalılığı önlemek maksadile her yerde ve bizde hükümetler tarafından bir çok tedbirler alınmış ve bu uğurda milyonlarca lira harcanmıştır. Fakat şunu itiraf etmek lâzımdır ki, milletlerin arzu edilen rahata kavuşabilmeleri için yalnız devlet iktisatçılığı kâfi gelmiyor. Milletlerin de bir ucundan tutması ve kendi kendini kurtarmak için teşkilatlanıp devlete yardım etmesi lâzım geliyor. Nitekim bizim her vilâyetimizde ve kazamızda hiç değilse halkın yarısını içine alan birer istihlâk kooperatifimiz olsaydı bunlar da kendi aralarında birleşerek mıntaka birlikleri ve milli birlik kurmuş olsalardı, refahımız tüccarın insaf ve merhametine bağlı kalmazdı. Kazançlarımız ne kadar az da olsa aldatılmadan paramıza göre mal alabilseydik ne kadar rahat ederdik. Kooperatifleşmemiş olan milletlerde eşyanın fiyatını kim tayin eder?.. Yalnız ve yalnız tüccar... Bu gün biz böyleyiz. Almak zorunda bulunduğumuz eşyaların fiyatında hiç kimse bizim fikrimizi sormuyor. Fiatlar tek taraflı olarak yalnız satıcılar tarafından tesbit ediliyor. Rekabet olursa ucuzluk olur diye herkes birşey tutturmuş.. Halbuki rekabetin her yerde ve her zaman olabilmesi mümkün değildir. Çok kere büyük tüccarlar ve fabrikacılar kendi aralarında gizlice anlaşarak malları hep birlikte pahalı satmanın yolunu buluyorlar. Hele bir yerde bir tek büyük tüccar veya fabrika vaziyete hakim olursa fiatların inmesini beklemek horozun yumurtlamasını beklemek ka-

dar yersizdir.

Bu hususta Samsunda iyi misaller görülmüştür. Meselâ evvelki sene Sümer sineması açıldığı zaman Zafer sinemasile aralarında bir rekabet başladı. Ve her biri kendini beğendirmek için o yaz, dünyanın en güzel filimlerini getirttiler. Bir müddet böyle gitti. Fakat aralarında pek çabuk anlaştılar. Ve sonra galiba biri ötekine devretti. O gündenberi de Samsun, şaheser filimler seyretmekten mahrum kaldı. Birleşen sanayiciler ve büyük tüccarlara karşı biz, müşterileri de birlik olarak hareket edersek kendimizi koruyabiliriz. Meselâ Samsunda (15,000) ev var. Her ev (20) lira verse (300.000) lira yapar bu para dileğimiz malı ta çıktığı yerden alup getirerek veya fabrika kurup birçoğunu kendimiz yaparak hem iyi, hem ucuz mal istihlâk ederiz. Bize pahalı ve fena mal satmaya kalkan tüccar veya fabrikacının karşısına çıkıp hem istediğimiz vasıfta mal yapması veya satması, hem de kanuna uygun bir fiata satması için anlaşma yapabiliriz. Bizi dinlemezse kendisi zarar eder. Çünkü biz de onun malını almayız. Fakat tek tek kalırsak, birleşemezsek, ölüncüye kadar sıkıntı çekeriz.

Bu gün ham madde fiatları ile işlenmiş madde fiatları arasında çok büyük farklar var. Kooperatifin gayesi bu farkı azaltmaktır. Meselâ kabuklu cevizin kilosu (55) kuruşa alınıp satılıyor. Halbuki iç ceviz (240) kuruş. Bunun bir hesabını yapalım. İyi bir ceviz hemen yarı yarıya iç veriyor. Biz kooperatifte tecrübe yaptık, bir kildan 480 gram iç ceviz çıktı. Yani yarıdan (20) gram noksan. Buna göre iç cevizin kilosu (120) kuruşa ge-

liyor. Kıрма emegini de kiloda yirmi kuruş olarak hesaplasak, nihayet kilosu (140) kuruşa mal olur. Buna bir (100) daha ekleyip de (240) kuruşa satmak, yani bir kilo cevizde 100 kuruş kazanmak, düpedüz hile ve ihtikardır.

Bilhassa İsveç, Norveç, Finlandiya ve Danimarka'nın kooperatifçileri kendi aralarında milli hudutları içinde birlik kurdukları gibi, ayrıca da dört devletin kooperatif birlikleri yine aralarında anlaşma yapmışlar. Dünyanın her tarafına memurlar, acentalar göndererek dört devletin yiyecek, giyecek, kullanacak nesi varsa toptan alıp ortaklara dağıtmanın yolunu bulmuşlardır. Biz ise hala pazarlık denen karşılıklı yalanlaşma usulünden vaz geçemedik.

- Bunun fiatı kaç?
- 50 kuruş.
- 30 olmaz mı?
- İdare etmiyor. Vallahi kırka aldım.
- Öyle ise almıyorum. (30) olursa alırım.
- Haydi gel senin hatırın için veriyorum. Ziyanı yok ben zarar edeyim.

Bunun adına karşılıklı yalanlaşmadan başka ne diyebiliriz? Ne yazık ki, bizim çarşılarımız yalancılarla doludur. Ve bunu da utanmadan bir marifet gibi öğünerek yapanlar pek çoktur. Biz bu yalan deryasından kaçmalıyız. Bunun da tek yolu kooperatifleşmektir. Bir kooperatife bağlanıp, kendi malımız olan bu kooperatifin dükkânından başka yerde bir metelik harcamamalıyız. Orada (30) olan hakikaten otuzdur. (50) olan da hakikaten (50) dir.

Gündelik kazancı olarak nasıl bir işçi birliğinde toplanıyorsanız, gündelik harcaiıcı olarak ta bir kooperatifte

birleşmelisiniz. » İsveçte (740,000) ailenin müşterek malı olan bir makarna fabrikasının resmini gördüm. İstihlâk kooperatifleri toptancı birliği tarafından yaptırılmış olan bu fabrika buğdayı un, unu da makarna yapıyor. Böylelikle kooperatif ortakları kendi fabrikalarının mamulâtını yiyerek başkasına kâr adı altında bir santim bile vermiyorlar. Biz de böyle yapmalıyız. İstihlâk kooperatifinde birleşerek bazı maddelerin imalini de kendimiz yapmalıyız.

Sizler gündelikçisiniz. Şimdi birisi çıksa da gündeliklerinize o/o 10 zam geldi dese belki bayram yaparsınız. Gerçi kazançların artması bir sevinç kaynağı olur. Fakat bu sizi refaha götüremez. Hayatınızda gözle görünür bir değişiklik yapamaz. Asıl düşünülecek şey kazanılanı yerinde ve doğru bir şekilde harcamaktır. 50 Kuruşluk malı hiç düşünmeden 100 kuruşa almakta devam eden bir kimsenin gündeliğine böyle azıcık artmaların hiç bir faydası olamaz. Bilâkis işe harcaiıcı olarak önem verir de elimize geçen (100) kuruşu hakikaten (100) kuruş gibi harcamasını bilirse işte o zaman maddi refahla beraber gönül rahatına da kavuşmuş oluruz. Bu noktada üzerinde ne kadar durulsa yeri vardır: Bütün mesele, (100) kuruş verip te (60) kuruşluk bir mal ile eve çıkagelmekten kurtulmaktır.

Kooperatifler yalnız mallarda iyilik ve ucuzluk temin etmekle kalmaz. Kuvvetlenip genişledikçe, her yıl fiat farkından ayrılacak bir kısım paralarla ortakların yaşayış standardını, bilgisini ve sağlığını artırıcı tedbirler de alır.

Şimdi arkadaşlar, bütün bu sözlerden

sonra sizlere hemen bir kooperatif kurmanızı veyahut mevcut kooperatife girmenizi tavsiye edeceğim. Samsun istihlak kooperatifi nizamnamesini (Statüsünü) değiştirmiş ve bütün mânasile hakiki bir kooperatif olmuştur. Geçen umumî heyet toplantısında (Namzed Ortaklık) adile statüye bir madde eklendi. Öyle sanıyorum ki, bilhassa bu madde memurların ve işçilerin işine yarayacaktır. Yeni madde şudur: Bir kimse kooperatife bir lira kayıt ücreti vererek ortak namzedi olarak girebilir. Ortak namzedleri de ortakların haiz olduğu bütün haklara maliktir. Yalnız idare heyetine seçilemez ve umumî heyete çağrılmaz.

Sene sonunda alacağı risturn'un beş lirasını kooperatife terk ederse namzed ortak defterinden asil ortaklar defterine geçirilir. Demek ki bundan sonra kooperatife ortak olmak için paraya lüzum kalmıyor. Üstelik her yıl risturn'dan bir mikdarı bırakılırsa yavaş yavaş orada parası da birikmiş olacaktır.

Samsun istihlak kooperatifi 1947 yılı içinde mümkün olabildiği kadar çok şubeler açmağa hazırlanıyor. Tekel idaresinin iki bine yakın işçisini düşünerek yalnız sizin için tek el binalarının içinde veya kenarında da bir şube açabilir. O takdirde zahmetsizce bir kooperatife sahip olmuş olursunuz. Bu mes'eleyi yetkili makamlarla konuşmaya devam edeceğim.

Muhterem işçi arkadaşlar, Sözlerimi bitirmeden evvel şurasını da arz edeyim ki yabancı devletler yalnız kendi yurtlarında değil, yarı vahşi Afrika kabileleri arasında bile kooperatifler kurmağa uğraşmaktadırlar. İngilizler Hindistanda kurulacak kooperatiflerin ilk masraflarını devlet bütçe-

BU YURDA

Uğrunda döküldü ne asil kanlar
Onlar ebedî bir kıymet bu yurda
Kahraman ruhunu kâinat anlar
Tarih bile hayran bugün Boz Kurd'a

Her yerden güzeldir dünya yüzünde
Yiğitler harmanı herkes gözünde
Ona paha yoktur insan sözünde
İlahlar bulsunlar diyet bu yurda

Ormanlar uzanmış kuşları dinler
İrmaklar sevdalı yar diye inler
Bingöl yaylasından kalkan şahinler
Yüce Toroslarda erer murada

Binbir çiçeklerden koku sürünür
Gurupta gök deniz hülya bürünür
Şu yeşil ovalar ne şen görünür
Bu bahçeler bağlar ziynet bu yurda

M Selâhattin Aydoğar

lerinden ödemektedirler. 1945 Yılı sonunda Seylân adası denen çanak kadar bir adada 5952 kooperatif mevcut olduğunı karınca adlı kooperatif dergisinde okudum. Biz bunlardan ibret almalıyız. Gelecekte milletçe rahat ve saadetimizin en başlı sebeplerinden biri olacak olan kooperatiflerin kurulmasına el birliğiyle çalışmalıyız.

Bu gün aralık ayının (21) idir. Az evvel arz ettiğim Roşdeyl şehrindeki ilk kooperatifçiler, mağazalarını 21. Aralık 1844 de açmışlardı. Demek ki bu gün (102) inci yıldönümüdür. Konuşmamın bu güne rastlamasını sevinçle karşılıyorum. Ve kendi hesabıma kooperatif tarihinin bu en mukaddes yıldönümünü huzurunuzda bu şekilde kutlamış oluyorum. Pek yakında sizlerin de bir kooperatife sahip olmanızı temenni ederek sözlerimi bitiriyorum. Hepinizi sevgi ve saygıyla selâmlarım.

Mekteplerde Lisan Tesrisatı

Nebahaddin KIRMACI

Yapılan hesaplara nazaran orta mektep ve liselerde lisan tedrisatına ayrılan ders saatleri tercüman tipi üstünde bir derecede lisan bilgisi teminine kâfi hattâ fazla olduğu halde, bugüne kadar maalesef bu seviyeye erişilmemiş ve mekteplerde lisan tedrisatı halli müşkül bir mes'eale olarak kalmıştır. Bunun, sınıfların ekseriyetle kalabalık olması, tahsilin tatillerle inkıta uğraması gibi muhtelif sebepleri yanında öğretmen, metod, kitap ve muhit gibi mühim amilleri vardır.

Mekteplerde lisan tedrisatında bu sebepler ve amiller arasında muhakkaktır ki; ilk plânda gelen mes'eale öğretmen meselesidir. Ve önce bu davayı halletmek lazımdır. Bu taraf zayıf oldukça diğer bütün faktörler kuvvetli ve mükemmel de olsalar netice aynıdır. Ve sarfedilen bütün gayretler gene semeresiz kalmağa mahkûmdur. Öğretmen hususunda bugüne kadar bir çok tecrübe yapılmış, imkânlar aranmış, yerli ve yabancı mütehasşislardan istifade edilmeğe çalışılmış ve bizzat yabancı dil öğretmeni yetiştirmek için bazı teşebbüslerde bulunulmuştur. Bunların hepsini burada ayrı ayrı anlatmağa imkân yoktur; olsa bile lüzumsuzdur. Ancak bir çok mahzurlarına rağmen bu öğretmenler içinde gene en çok muvaffak olanların yabancı mütehasşislardan olduğunu kabul ve itiraf etmek zarureti vardır. Bah-

ettiğim mahzurlar tabiidir ki siyasi değil, doğrudan doğruya ilmidir. Yabancı mütehasşislardan kullanarak lisan tedrisatı yapmak bizden çok dillerini öğrenmeğe çalıştığımız memleketler için verimli olabilir. Zira o memleketlerdeki yabancı mütehasşislardan, o memleketlerin dillerini lâakal kendi ana dilleri kadar bilirler. Biz de ise vaziyet bunun tamamen aksidir. Memleketimize gelen bir yabancı dil mütehasşisi önce dilimizi öğrenmek sonra tedrisat yapmak zorundadır. Bu bilhassa orta mektep ve liseler için çok mühimdir. Drek metodla ve muhtelif imkânlarla çocuğa hiç bilmediği bir kelimeyi öğretmek, veya bildiği kelimelerle bilmediği kelimeyi anlatmak çok kere mümkün ve lazımdır. Müşahhaslardan mücerreflere doğru gitmek kabildir. Ancak öğretimin ilk ve esas şartı kat'iyyettir. Biz de lisan hususunda muhit müsait olmadığına göre, çocuk mektepte yani derste bu şekilde öğrendiklerini hariçte takviye etmek imkânından mahrumdur. Bu itibarla, bu drek metod izahları sonunda, öğrendiği kelimelerin veya mefhumların tam Türkçe karşılığını bir de öğretmenin ağzından duymak ihtiyacındadır. Bunu çocuk kendisi yaptığı takdirde öğretmenin bunu tasdikini isteyecek ve bekleyecektir. Diğer taraftan lisan öğrenmek sadece bir takım kaideler ezberlemek demek olmadığı gibi yalnız

bir takım kelimeler ve mefhumlar öğrenmekte değildir. Lisan bir bütündür ve bir bütün halinde öğrenilir.

O halde yapılacak iş nedir? Yapılacak iş, yabancı mütehassıslardan üstün yerli öğretmenler yetiştirmek ve bilhassa yardımcı öğretmenlerden feragat etmektir. Ben şahsen muhtelif tip hocalar gördüm ve tanıdım. Bunlardan bir kısmı Türktüler, Türkçeyi ve öğrettikleri yabancı dili kuvvetle biliyorlardı, fakat metod bilmediklerinden öğretmiyorlardı. Bir kısmı yabancı idiler, metod biliyorlardı, fakat Türkçeyi ya hiç veya ana dilleri kadar kuvvetli bilmedikleri için, birincilerle mukayese edilemeyecek bir vaziyette olmalarına rağmen, gene arzu edilen derecede muvaffak olamıyorlardı.

Burada çok mühim bir noktaya daha temas etmek lâzım. Öğretmek ve öğretmenlik sadece bir bilgi ve metod meselesi de değildir. Bu aynı zamanda büyük bir psikoloji ve pedagoji işidir. Bu gördüğüm ve tanıdığım öğretmenlerden diğer bir kısmı gene Türktüler veya yabancı idiler, her iki lisana da kuvvetle vâkıflar, metod biliyorlardı, fakat buna rağmen bütün gayretleri neticesiz ve semeresiz kalıyordu. Zira ya onlar talebeye intibak edemiyor veya talebe onlara intibak edemiyordu. Bilmek başka, öğretmek başkadır. Bütün bu şartlar yanında öğretmenin psikolojik ve pedagojik hazırlığı noksan kaldığı, talebeyi çekemediği, onlarda lisana karşı faal ve şiddetli bir alâka uyandırmadığı ve bilhassa mânâsız bir otoriteye bürünerek bütün yükü talebeye bıraktığı takdirde muvaffak olamayacağı muhakkaktır. Öğretmen her husustan önce sanatkâr olacak, yani öğretmek sanatını bilecektir. Balıs mevzuu olan öğretmenler arasında gene bir kısmı da vardır ki ne çok esash bir metod ve ne de çok kuvvet-

li bir lisan bilmedikleri halde çok iyi öğretiyorlardı.

Drek, endrek ve karışık olmak üzere lisan tedrisatında halen üç metod vardır. Drek metodla endrek metodun ayrı ayrı tatbik edildikleri zaman bir çok faydaları, bir çok ta mahzurları olduğu görülmüştür. Fakat her halde mahzurları faydalarından daha fazladır ve bu husustaki kanaat müşterek ve umumidir. Bugün tavsiye ve tatbik edilen metod, bu iki metodun birleştirilmesinden meydana gelen karışık metottur. Bununla beraber bir kere daha tekrarlamak lazımdır ki; en iyi metod gene öğretmenin kendisidir. Bir öğretmenin talebeyi cezbi, öğretmek ısrar ve kararı bütün metotların üstündedir.

Lisan tedrisatında mühim meselelerden biri de kitap meselesidir. Mevcut ders kitapları şüphesizdir ki; çok emek sarfedilerek, azamî dikkat ve itina ile, esash çalışmalar sonunda hazırlanmıştır. Bununla beraber çok iddialı ve mübalâğalıdır. Esasta pek az tadilat yapılarak bu kitapları, I. ve II. nci kitap üç senede ve orta kısımda, III. üncü ve IV. üncü kitap gene üç senede ve lise kısmında okutulacak şekilde tertiplemek çok faydalı olur. Bu şekilde talebe daha esash öğrenecek ve öğretmen öğrettiklerini takviye etmek için daha çok vakit bulacaktır. V. inci ve VI. inci kitapların gayesini öğretmen icabında hariçten de temin edebilir. Ve bu şekilde öğretmenin program dahilinde hareket hududu bir az daha genişlemiş olur. Lisan çok vefasızdır. Çabuk unutulur. Çocuklara unutmıyacakları bir şekilde öğretebilmek için her ders öğrendiklerini tekrar etmek lazımdır. Bu ise program bakımından maalesef çok kere mümkün olmamaktadır.

T E D K İ K v e T E N K İ T

« PENCEREM » E DAİR

M. Şükrü FIRAT

Senelerdenberi Samsunda büyüüp yetiştiği halde ancak bir iki gazetede pek az şiirine rastlayanlarca dudak bükülen Bayan Fazıla Atabek, geçen yıl neşretmiş olduğu «Hatıralar» isimli şiir kitabından sonra bu defa bize ikinci şiir kitabını da vermiş bulunuyor; Lütfen bir tanede bana gönderdiği «PENCEREM» adını taşıyan bu eserde «Hatıralar» kadar ruh kokusu yoksa da kadın kalbinin kendine has o inceliği ve içliliği göze çarpmaktadır.

Bir eserde üslubun akıcı ve tatlı olması diğer, kusurlarını az çok örterse de böyle yıllarca sükut edip birdenbire ortaya atılanlar için eğer dikkatli olmazlarsa ansızın parlayıp sönen çalı ateşleri gibi hızlarını kaybetmek tehlikesi vardır. Bu yüzden cemiyet, sanatkâr ve eserden mahrum kahr.

Sanatkâr düşünmeden önce duymalıdır. «Pencerem» de daha ziyade düşüncenin hâkim olduğu seziliyor. Kitapta masala ve masal gibilerine de fazla yer verilmesi de bunu gösterir. Halbuki marifet : masalı şiirleştirmektir. Şiir masallaşırsa bilmemki ona şiir denilebilir mi? Şiirin fazla romantizme tahammülü yoktur. His, fikir, hayal hiç bir zaman tasannua kaçmadan yekdiğerile bağdaşmalıdır. İnsanın böyle sadece kafa gücüne dayanarak — sırf kitap çıkarmak hevesiyle — zoraki şiir yazıp kendisine masabaşı şairi dedirtmektense kalemini kırıp atması daha evlâdır.

Şairin bu kitaba isim olarak seçtiği «Pencerem» şiiri (meyvesiz ağaca taş atılmaz) fehvasınca hakikatan taşlanacak bir güzellikte

ise de son mısralarında karanlığa gömülerek bizi inkisara uğrattıyor. Halbuki başından sonuna kadar «Pencere» aydınlığını muhafaza etmeli ve okuyanlara faniliği değil, ebediliği hatırlatmalıydı. Bedbinlikle dolu olan bu kitapta «Gün batarken» ve birde «neler oldu» şiirlerinden başka zikre değer bir şey yok. «Olurmu ki» «Kendi kendime» ve «Bir mehtap hatırası» adlı parçalarda filozof Rıza Tevfik'in tesiri altında kalarak yazılmış hissinin veriyor.

Kardeşi rahmetli arkadaşımız Behiç Atabek için yazdığı mısralarda çocukça basit sözlerden sıralanmış, pek zayıf bu yazıyla beraber diğer bir kaç kafiye ve vezinli yazıda da kafiyeler, saz şairlerinin irticalen söyledikleri koşma kafiyelerini andırır bir tarzda üstünkörü çizilmiştir için çarpıklığı ve ahenksizliği ile meydana sırtmaktadır. Bir çok yerlerinde can sıkıcı, lüzumsuz tekerürler vardır.

Edebiyat ve hele şiirle uğraşanlar ruha üslûba olduğu kadar samimiyete önem vermelidirler. İlk eseriyle bize atısı için epeyce ümit veren ve son çıkardığı bu 30 sahifelik ikinci kitabının önsözünde kendisini pek beğenmiş görünen sayın bayan Fazıla Atabek sahife 17 deki beytini :

Lâıkmıyım aceba bunca fedakârlığa
Değerim var mı dersin biçtiğim baha kadar

diye yazsa idi; sevgilisine ve dostlarına karşı her halde daha yerinde hareket etmiş olurdu.

SAMSUN HALKEVİ ÇALIŞMALARI

Öğretmenler aile toplantısı :

Samsun okullarında bulunan öğretmen ve idareciler kendi aralarında bir aile gecesi tertip etmişlerdir. Halkevi salonunda yapılan toplantı çok samimi ve neşeli geçmiş, davetliler eğlenceli bir gece geçirmişlerdir.

Boks teşvik müsabakaları :

9 Mart pazar günü Halkevi spor kolunun tertiplediği boks teşvik müsabakaları Halkevi salonunda yapılmıştır. Halkevi boks çalışmalarında yetişmiş 16 boksörün katıldığı müsabakalar muntazam ve heyecanlı olmuş kalabalık bir gençlik tarafından alaka ile takip edilmiştir. Yakında boks birincilikleri yapılacaktır.

Radyofonik halk konseri :

9 Mart pazar günü saat 11.5'te halkevi radyosunda halk müziği ve milli şarkılardan mürekkep bir konser verilerek hoparlörlerle şehre yayımlanmıştır.

Tiyatro temsilleri :

Şehrimize gelen Atif Kaptan tiyatrosu Halkevi salonunda C. H. P. Genel Sekreterliğinin verdiği repertuvara dahil milli ve içtimai piyeslerle komedilerden mürekkep eserleri temsil etmiştir. Tiyatro sevenlerce alaka ile takip edilen temsillerde halkevi gençlerimiz de birinci derecede roller almışlar ve başarılar göstermişlerdir.

Çalışma Bakanımız Halkevinde:

Bakanlığına ait tetkikler için Samsuna gelmiş bulunan Çalışma Bakanımız Dr. Sadi Irmak 15 mart 1947 cumartesi günü halkevinde halk ve me-

marlarla bir konuşma yapmıştır.

Samsun ve çevresini büyük ve anlayışlı bir çalışma faaliyetinde görmekle memnun olduğunu ve bunun kendi üzerinde ferahlatıcı bir tesir yaptığını söylemekle söze başlayan Bakan iş ve işçi mevzuu üzerindeki sorulara ve gösterilen ihtiyaçlara tatmin edici cevaplar vermiş, bilhassa işçi barındırma yerleri ve kreş ihtiyaçlarını yakından görerek bunların bir an evvel yapılmasına çalışacağını vadederek suretiyle Samsunluları memnun bırakmıştır. Hükümetin işçi yevmiyelerini artırmak, bunlardan yapılan vergi kısıntılarını azaltmak yolunda tedbirler düşündüğünü sözlerine ilâve eden Bakan, toplantıdan iyi intibalarla ayrılmıştır.

Çoruh Milli Oyunlar Ekibi Aramızda

Halkevlerinin 15. yıl dönümü dolayısıyla Ankaraya gitmiş olan Çoruh Artvin milli oyunlar ekibi dönüşlerinde Samsun Halkevinin misafiri sıfatıyla aramızda birkaç gün geçirmişler ve 16 mart pazar akşamı Halkevi sahnesinde milli oyunlar oynamışlardır. Toplantıda Çalışma Bakanımız Dr. Sadi Irmak, vali, general, kalabalık ve seçkin davetliler hazır bulunmuşlar oynanan oyunları zevk ve takdirle seyretmişlerdir. Çok beğenilen ve sürekli alkışlarla karşılanan bu orjinal ve güzel oyunlardan sonra Halkevi gençleri iki perdelik bir komediyi başarı ile temsil etmişlerdir.

Sanat Sistemleri

Ve

Ahmet Haşim'in sembolizmi

Yazan

Cemil Sena Ongun

Tefeyyüz Kitap evi tarafından 75 kuruş
fiyatla yayımlanmıştır.

SOVYETLER

*Emin Hekimgil'in İngilizceden tercüme
ettiği bu eseri okurlarımıza tavsiye ederiz.*

Fiyatı 60 kuruş kitapçılardan arayınız.

Mevcudu azalmıştır.

Pavl Geroldy

SEN ve BEN

Çeviren

Cemil Sena Ongun

Satış yeri Tefeyyüz Kitap evi